

KONKURENCYJNOŚĆ BANKÓW KOMERCYJNYCH I SPÓŁDZIELCZYCH W POLSCE

Tomasz Siudek, Paweł Snarski, Beata Chodera

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Kierownik: prof. dr hab. Henryk Runowski

Słowa kluczowe: konkurencyjność, konkurencja, determinanty konkurencyjności, banki
Key words: competitiveness, competition, competitiveness determinants, banks

S y n o p s i s. Celem pracy jest określenie poziomu konkurencyjności wybranych banków komercyjnych i spółdzielczych w Polsce za pomocą syntetycznego wskaźnika. Z uzyskanych danych wynika, że najbardziej konkurencyjnymi bankami w Polsce były banki komercyjne, a najmniej banki spółdzielcze. W rankingu badanych banków najwyższy poziom konkurencyjności wykazywał Alior Bank S.A., a najniższy Bank Spółdzielczy w Sokołowie Podlaskim.

WSTĘP

Konkurencyjność w ekonomii jest jednym z najczęściej używanych, lecz niedostatecznie precyzyjnie wyjaśnionych pojęć. Powstało ono w latach 70. XX wieku. Według jednych źródeł, amerykańscy ekonomiści na tle ostrej walki handlowej między firmami amerykańskimi i japońskimi podejmowali pierwsze próby określania stopnia konkurencyjności rywalizujących ze sobą gospodarek [Wziętek-Kubiak 2003, s. 18]. Według innych badaczy, to kryzys naftowy i związana z nim utrata przewag komparatywnych przez kraje wysoko rozwinięte w niektórych gałęziach przemysłu zapoczątkowały zainteresowanie tą kategorią ekonomiczną [Lech 2011, s. 70]. Badania nad konkurencyjnością są popularne od czterdziestu lat. Jednak w ostatnich latach odnotowuje się ich prawdziwy rozkwit, poprzez częste sprowadzanie oceny wielu zjawisk ekonomicznych do miana konkurencyjnych bądź niekonkurencyjnych. Problematyka konkurencyjności w badaniach ekonomicznych jest bardzo ważna. Analizowana jest zarówno w skali makro, jak i mikro. Z przeglądu literatury wynika, że kwestie te są również istotne w bankach jako instytucjach pośrednictwa finansowego. Analizując badania konkurencyjności banków, należy stwierdzić, że dotyczą one głównie efektywności jako jednego z wymiarów konkurencyjności. W badaniach banków nadal występują problemy ze zdefiniowaniem pojęcia konkurencyjności oraz jej pomiaru. To właśnie te kwestie były powodem podjęcia niniejszej pracy. Problematykę konkurencyjności banków podjęto również z uwagi na fakt, że występuje duża zmienność determinant konkurencyjności banków w czasie i przestrzeni. Przeprowadzenie badań umożliwiło poznanie najważniejszych z nich.

CEL, ZAKRES I METODYKA BADAŃ

Głównym celem badań jest określenie poziomu i determinant konkurencyjności wybranych banków komercyjnych i spółdzielczych w Polsce. Dodatkowym celem pracy jest ukazanie przeglądu badań empirycznych na świecie z tego zakresu.

W wyniku wyboru warstwowo-losowego zbadano w sektorze bankowym w Polsce 15 banków, w tym 5 banków komercyjnych, 8 banków spółdzielczych i 2 banki zrzeszające¹. Warstwami wyboru banków były podsektory: banków komercyjnych, spółdzielczych i zrzeszających². Konkurencyjność banków określono na podstawie kwestionariusza wywiadu przeprowadzonego w 2012 r. na próbie losowej 344 respondentów będących klientami badanych banków. W badaniach uwzględniono opinie osób, które w dniu badania były obecne w oddziale banku i dobrowolnie zgodziły się na wywiad bezpośredni.

Udział respondentów w bankach komercyjnych i spółdzielczych stanowił odpowiednio 49% i 51%. Najwięcej respondentów zbadano w PKO BP S.A. (18%) i Pekao S.A. (12%). W pozostałych badanych bankach udział respondentów wahał się od 4% do 8%. Największy udział w grupach wiekowych respondentów zajmowały osoby w przedziale 20-29 lat (43%), a najmniejszy w grupach poniżej 20 lat (1,5%) i 61-69 lat (2%). Ze wsi pochodziło 18% badanych respondentów, a z miast 82%.

W celu oszacowania syntetycznego wskaźnika konkurencyjności badanych banków w Polsce zastosowano analizę czynnikową, którą szczegółowo scharakteryzowano w podrozdziale „Próba oszacowania poziomu konkurencyjności wybranych banków w Polsce”. W pracy zweryfikowano hipotezę badawczą, w której zakłada się, że banki komercyjne w Polsce są bardziej konkurencyjne niż banki spółdzielcze. Uzyskane wyniki badań przedstawiono w tabelach i na wykresach.

DEFINICJE KONKURENCYJNOŚCI

Z przeglądu literatury wynika, że konkurencyjność ma wiele definicji, dlatego w pracy ukazano tylko wybrane z nich (tab. 1.). Konkurencyjność to pojęcie teoretyczne, wielowymiarowe odnoszące się do rynkowego sposobu regulacji.

Analizując definicje konkurencyjności, należy stwierdzić, że odnoszą się one do krajów, regionów, sektorów, branż czy przedsiębiorstw. Ogólnie możemy je określić jako obiekty. Definicje konkurencyjności bardzo często skierowane są na najlepsze obiekty, które mogą sprostać konkurencji. Tymczasem na rynku możemy wyodrębnić obiekty wysoko konkurencyjne, średnio konkurencyjne czy nisko konkurencyjne, więc wydaje się, że definicja konkurencyjności powinna być nieco inna. Należałoby to pojęcie zdefiniować jako zbiór cech i właściwości badanego obiektu na tle cech i właściwości innych obiektów działających na rynku.

¹ Nazwy banków objętych badaniami przedstawiono w tabeli 4. Przy szacowaniu konkurencyjności banki zrzeszające zaliczono do grupy banków spółdzielczych, mimo że są to spółki akcyjne. Banki zrzeszające wraz z bankami spółdzielczymi tworzą sektor bankowości spółdzielczej.

² W Polsce działały tylko dwa banki zrzeszające, dlatego nie losowano banków z tej grupy, włączono obydwie do badań.

Tabela 1. Definicje konkurencyjności według wybranych autorów*

Autor [rok]	Definicja
Barker T., Kohler J. [1996]	Konkurencyjność kraju to zdolność do produkcji dóbr i usług, które wygrywają konkurencję na międzynarodowym rynku, przy jednoczesnym wzroście realnych dochodów ludności w długim okresie.
European Commission [2001]	Konkurencyjność narodów to zdolność gospodarek do zapewnienia ludności trwałego i wysokiego standardu życia oraz wysokiej stopy zatrudnienia.
Porter M. E. [1990]	Konkurencyjność kraju to jego produktywność.
Scott B.R., Lodge G.C. [1985]	Konkurencyjność kraju to zdolność do wytwarzania i dystrybucji produktów w gospodarce międzynarodowej, czego efektem jest wzrost standardu życia ludności.
Uri P. [1971]	Konkurencyjność to zdolność krajów, regionów i przedsiębiorstw do tworzenia bogactwa warunkującego wysokie płace ludności.
Krugman P. [1994]	Konkurencyjność regionów to zdolność do tworzenia dobrobytu (bogactwa) i wysokiego poziomu życia ludności.
Flejterski S. [1984]	Konkurencyjność to zdolność do projektowania i sprzedawania towarów danej branży, gałęzi lub działu, których ceny, jakość i inne walory są bardziej atrakcyjne od odpowiednich cech towarów oferowanych przez konkurentów.
Adamkiewicz-Driwłó H.G. [2002]	Konkurencyjność przedsiębiorstwa to dostosowanie produktów do wymogów rynku i konkurencji, zwłaszcza pod względem asortymentu, jakości, ceny oraz optymalnych kanałów sprzedaży i metod promocji.
Ambastha A., Momaya K. [2004]	Konkurencyjność przedsiębiorstwa to jego udział w rynku, na którym występuje konkurencja.
Buckley P. J., Pass C. L., Prescott K. [1988]	Konkurencyjność przedsiębiorstwa to zdolność do wytwarzania i sprzedawania produktów oraz usług o najwyższej jakości i niskich kosztach w porównaniu z konkurentami krajowymi i międzynarodowymi.
Chao-Hung W., Li-Chang H. [2010]	Konkurencyjność to siła ekonomiczna organizacji w stosunku do jej konkurentów w globalnej gospodarce rynkowej, w której towary, usługi, ludzie, umiejętności i pomysły swobodnie przemieszczają się niezależnie od występujących geograficznych granic.

* Uszeregowanie definicji konkurencyjności dokonano ze względu na rodzaj obiektu (kraj, region, przedsiębiorstwo)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeglądu literatury.

KONKURENCYJNOŚĆ BANKÓW W ŚWIETLE BADAŃ EMPIRYCZNYCH NA ŚWIECIE

Z przeglądu literatury wynika, że badania konkurencyjności banków dotyczyły wielu obszarów ich działania. Część z nich skupiała się na określeniu stopnia konkurencyjności tych banków. Inne identyfikowały strukturalne i instytucjonalne czynniki konkurencyjności banków lub sektorów bankowych różnych krajów na przestrzeni lat. Jeszcze inne próbowały ustalić wpływ konkurencyjności na efektywność banków, ich stabilność i rozwój.

David Besanko i AnjanThakor [1992] badali konsekwencje osłabienia barier wejścia do sektora finansowego. Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzili, że następstwem osłabienia barier wejścia był spadek stóp procentowych kredytów, przy jednoczesnym wzroście stóp procentowych lokat w bankach.

Allen Berger i Timothy Hannan [1989] badali zależność między koncentracją rynku a rentownością banków. W toku badań empirycznych udowodnili, że banki z dużym udziałem rynkowym są bardziej efektywne i prowadzą politykę niekonkurencyjnych zachowań cenowych.

Paolo Angelini i Nicola Catorelli [1999] zbadali ewolucję warunków konkurencyjności we włoskim sektorze bankowym w latach 1983-1997. Stwierdzili, że reforma regulacji prawnych, duża skala konsolidacji i nasilenie konkurencji ze strony banków z innych krajów europejskich istotnie zmieniły warunki konkurencyjne włoskich banków. Badacze ci znaleźli dowody znacznego nasilenia konkurencyjności na rynku bankowym po wprowadzeniu zasady jednolitej licencji bankowej.

Hans Degryse i Steven Ongena [2002] na przykładzie belgijskiego sektora bankowego wykazali, że wzrost stóp procentowych kredytów powoduje zmniejszenie konkurencyjności cenowej banków. Allen Berger [2003] dokonał przeglądu dostępnej literatury pod kątem rozwoju technologii informatycznych w sektorze bankowym i ich wpływu na konkurencyjność. Stwierdził, że wykorzystanie technologii informatycznych pozytywnie wpływa na konkurencyjność banków, ponieważ usprawnia zarządzanie i pozwala na lepszą komunikację banku z klientami. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują również, że wykorzystanie technologii informatycznych w bankach zwiększa produktywność oraz poprawia jakość i różnorodność usług.

Stijn Claesens, Gergely Dobos, Daniela Kingebiel i Luc Laeven [2003] dokonali przeglądu literatury konkurencyjności banków i próby określenia kierunków jej zmian w krajach rozwijających się. Badacze stwierdzili, że konkurencyjny system bankowy może poprawić dystrybucję kredytów konsumpcyjnych, zwiększyć dostęp przedsiębiorstw do kredytowania i zmniejszyć ryzyko kryzysów gospodarczych. Według nich, na otwartym rynku instytucje finansowe mogą lepiej odpowiadać na sygnały płynące z rynku i oferować szerszy zakres swoich produktów i usług.

Stijn Cleassens, Asli Demirgüç-Kunt i Harry Huizinga [2001] zbadali zmiany w sektorze finansowym wywołane wejściem na rynek krajowy dużych banków z kapitałem zagranicznym. Wykazali oni, że taka sytuacja wymusiła na bankach krajowych wzrost efektywności oraz obniżenie marż odsetkowych w bankach krajowych.

James Barth, Gerard Caprio i Ross Levine [2001] zbadali wpływ regulacji prawnych na funkcjonowanie banków w 107 krajach. Stwierdzili, że regulacje prawne zwiększające bariery wejścia do sektora bankowego negatywnie wpływają na efektywność banków, prowadzą do wyższych marż odsetkowych i wzrostu kosztów działania. Brak udziału w krajowym sektorze finansowym banków z kapitałem zagranicznym prowadzi do osłabienia konkurencyjności rodzimych banków.

Stijn Claessens i Luc Leaven [2004], wykorzystując dane bankowe z 77 krajów, zbadali wpływ koncentracji i regulacji rynku na efektywność banków. Stwierdzili, że koncentracja rynku ma negatywny wpływ na efektywność systemu bankowego, z wyjątkiem bogatych krajów o rozwiniętych systemach finansowych i liberalnej gospodarce. Ponadto badacze ci zauważyli, że regulacje prawne ograniczające wejście nowych banków zagranicznych na rynek powodują zmniejszenie poziomu efektywności działania banków w sektorze.

Thorsten Beck, Asli Demirgüç-Kunt i Vojislav Maksimovic [2004] przeprowadzili badania konkurencyjności banków w zakresie dostępu przedsiębiorstw do kredytów. Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzili, że koncentracja sektora bankowego zwiększa ograniczenia finansowe i obniża prawdopodobieństwo otrzymania kredytu dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Felix Eschenbach i Joseph Francois [2002] wykorzystali symulacje do określenia zależności między otwartością systemu bankowego, konkurencyjnością banków i wzrostem gospodarczym. Wykorzystując dane panelowe dotyczące 130 krajów, wykazali oni silną zależność między konkurencyjnością sektora finansowego, efektywnością i jego otwartością. Ponadto, wykazali oni dodatnią zależność między wzrostem gospodarczym a otwartością systemu bankowego i jego konkurencyjnością.

Marek Stankiewicz [2002] stwierdził, że jakość jest głównym źródłem przewagi konkurencyjnej, jednak w bankach nie decyduje o stałej przewadze konkurencyjnej. W sektorze bankowym cechy produktu, jego właściwości i cena stanowią jedynie o przejściowej przewadze konkurencyjnej banku. Według Agaty Jonas [2002], trwałą przewagę konkurencyjną można uzyskać jedynie przez świadczenie wysokiej jakości usług, dzięki pozytywnemu wizerunkowi i bardzo dobrej reputacji banku.

Stanisław Piocha i Kamila Radlińska [2008] uważają, że malejący poziom marży odsetkowej świadczy o wzrastającym poziomie konkurencji w polskim sektorze bankowym. Stijn Claessens i Luc Leaven [2004] stwierdzili, że analogicznie jak w innych branżach, tak i w sektorze bankowym stopień konkurencyjności zależy od efektywności wytwarzania produktów, ich jakości i stopnia innowacyjności.

Banki, ulepszając cechy swoich produktów, prowadzą między sobą nieustanną rywalizację, której celem jest dominacja na wybranym obszarze rynku. Zdaniem Michaela Portera [1980], przewaga konkurencyjna jednostki jest trwała, jeśli jej unikatowa pozycja została osiągnięta wskutek wykreowania innego niż konkurenci zespołu wartości.

Ajitabh Ambastha i Kirankumar Momaya [2004] stwierdzili, że źródłem konkurencyjności banków są zasoby i procesy, które zwiększają przewagę konkurencyjną. Mają one charakter materialny i niematerialny. Do działań strategicznych *ex ante* badacze zaliczyli: strategię, umiejętność projektowania i wdrażania, innowacje, jakość i zarządzanie relacjami. Produkcja w bankowości rozumiana jest według nich jako zdolność do kreowania produktów bankowych, takich jak kredyty czy depozyty. Do działań operacyjnych *ex ante* zaliczyli oni: siłę perswazji, elastyczność i adaptacyjność, marketing i rozwiązania informatyczne.

James Devlin i Christine Ennew [1997] ustalili, że na rynku detalicznych usług finansowych przewaga konkurencyjna może być związana z właściwościami produktu i jakością obsługi, z poziomem cen produktów oraz wizerunkiem i reputacją banku.

Janina Harasim [2009] zauważyła, że hierarchia czynników wpływających na wybór banku jest wyraźnie odmienna od hierarchii czynników jego oceny. Wybierając bank, klienci kierują się: ceną, zaufaniem do banku, kondycją finansową, dogodnym położeniem placówek i kompleksowością oferty. Duże znaczenie ma opinia innych osób (rodziny i znajomych) o banku. Hierarchia kryteriów wyboru banku zależy w dużym stopniu od

produktów, z których zamierza korzystać klient. Klienci chcący założyć konto osobiste zwracają szczególną uwagę na dogodną lokalizację placówki, zaufanie do banku i szeroką sieć oddziałów. Dla większości klientów chcących założyć lokatę najważniejsze są poziom ich stóp procentowych i kondycja finansowa banku. Poziom stóp procentowych jest także czynnikiem determinującym wybór banku dla klientów ubiegających się o kredyt. Kryteria doboru banku są nieco inne w poszczególnych segmentach klientów. Przykładowo młodzież, zwłaszcza z dużych miast, przywiązuje większą wagę niż inne grupy klientów do wizerunku banku, a niewielką do odległości placówki. Z kolei osoby w średnim wieku i starsze zwracają uwagę na kraj pochodzenia i formę własności banku. Przy wyborze banku niewielkie znaczenie mają czynniki związane z jakością obsługi, jednak ich waga zdecydowanie rośnie po dokonaniu tego wyboru w trakcie korzystania z usług banku. Wśród cech banków najbardziej cenionych przez klientów najczęściej wymieniano takie, jak: szybkość i sprawność obsługi, fachowość i kompetencję personelu, życzliwość i uprzejmość, uproszczoną dokumentację, dobrą obsługę informacyjną i elastyczność pracowników w kontaktach z klientami. Mniejszą wagę klienci przywiązywali do korzystnej lokalizacji banku, dogodnych dni i godzin otwarcia placówek, kompleksowości oferty, dyskrecji i poufności operacji finansowych, dostępności parkingu czy estetyki wystroju banku.

PRÓBA OSZACOWANIA POZIOMU KONKURENCYJNOŚCI WYBRANYCH BANKÓW W POLSCE

Konkurencyjność banków można badać zarówno od strony podażowej (zasobów materialnych i niematerialnych, efektywności działania), jak również od strony popytowej (satysfakcji klientów). W warunkach konkurencji to klient rozstrzyga, który bank jest bardziej konkurencyjny, wybierając ofertę tego banku, która jest bardziej odpowiednia do jego potrzeb. Ze względu na to, że w badaniu konkurencyjności banków wykorzystuje się wiele cech, ocena takiej konkurencyjności jest utrudniona, dlatego opracowano syntetyczny wskaźnik, za pomocą którego można w łatwy sposób uszeregować w rankingu badane banki.

W celu oszacowania syntetycznego wskaźnika konkurencyjności banków w Polsce zastosowano analizę czynnikową, która jako metoda statystyczna polegała na zastąpieniu zestawu zmiennych niezależnych opisujących dany bank nowym zestawem zmiennych, wygodniejszym do praktycznego stosowania. Metoda ta opierała się na badaniu wzajemnych powiązań między zmiennymi w przestrzeni wielowymiarowej i wyjaśniała przyczyny ogólnej zmienności [Jajuga 1993, Dobosz 2001].

Istota tej analizy polegała na przekształceniu liniowym n -zmiennych losowych X_i ($i = 1, \dots, n$), realizujących się w populacji przedmiotowej na t nowych zmiennych losowych U_k ($k = 1, \dots, t$), które były wzajemnie nieskorelowane, a suma ich wariancji była równa sumie wariancji zmiennych pierwotnych X_i . Zmienne U_k nazywane były głównymi czynnikami. Wariancja każdego nowego czynnika wyjaśniała pewną część zmienności cech pierwotnych i reprezentowana była przez wartość własną. Kolejne wyodrębnione czynniki (główne składowe) wyjaśniały coraz mniej zmienności. Decyzja o tym, kiedy przerwać wyodrębnienie czynników zależała, głównie od tego, ile pozostało losowej zmienności niewyjaśnionej nowymi czynnikami. W celu wyodrębnienia głównych czynników wpływających na konkurencyjność banków zastosowano kryterium Kaisera oraz metodę graficzną, tzw. test ospiska. Za główne składowe przyjęto te czynniki, dla których wartości własne były wyższe od 1.

Tabela 2. Analiza czynnikowa konkurencyjności badanych banków w Polsce w 2012 roku

Czynnik	Wartość własna	Procent wariancji	Procent skumulowany
1	5,07*	38,99	38,99
2	3,63*	27,95	66,94
3	1,76*	13,58	80,52
4	0,78	5,97	86,49
5	0,43	3,35	89,84
6	0,39	3,03	92,87
7	0,33	2,56	95,43
8	0,25	1,89	97,32
9	0,21	1,63	98,95
10	0,05	0,40	99,35
11	0,05	0,38	99,73
12	0,03	0,23	99,96
13	0,01	0,05	100,00

Spośród badanych 13 zmiennych pierwotnych wybrano 3 główne czynniki warunkujące 80,52% zmienności ogólnej konkurencyjności badanych banków w Polsce w 2012 roku

* wartość własna uznana za istotną zgodnie z kryterium Kaisera.

Źródło: badania własne.

Wartości głównych czynników i wartości syntetycznego wskaźnika konkurencyjności banków w Polsce obliczono według poniższych równań:

$$U_k = a_{1k}x_1 + a_{2k}x_2 + a_{3k}x_3 + \dots + a_{nk}x_n \quad (1)$$

gdzie:

U_k – wartość k -tego czynnika głównego, $k = 1, 2, \dots, t$,

a_{ik} – oszacowane wagi składowe i -tych zmiennych pierwotnych przy k -tym głównym czynniku,

x_i – wartość i -tej zmiennej pierwotnej, $i = 1, 2, \dots, n$.

$$W_s = b_1U_1 + b_2U_2 + b_3U_3 + \dots + b_tU_t \quad (2)$$

gdzie:

W_s – syntetyczny wskaźnik konkurencyjności banków w Polsce,

b_k – oszacowane wagi składowe k -tych głównych czynników, odzwierciedlające określony procent zmienności, $k = 1, 2, \dots, t$,

U_k – wartość k -tego głównego czynnika, $k = 1, 2, \dots, t$.

Wykorzystane zmienne pierwotne konkurencyjności banków dotyczyły zakresu i cen produktów, rozwoju sieci placówek bankowych, dostępu klientów do bankomatów, wyglądu i wyposażenia placówek bankowych, sprawności obsługi klientów, kompetencji pracowników, rozwoju bankowości internetowej i mobilnej (tab. 3)³.

Dzięki analizie czynnikowej oszacowano syntetyczny wskaźnik konkurencyjności banków w Polsce. Wykorzystując 13 zmiennych pierwotnych metodą Kaisera⁴ wyizolowano 3 czynniki główne (zmienne wtórne), które miały największy wpływ na konkurencyjność banków. Odzwierciedlały one 80,52% zmienności ogólnej (tab. 2.).

³ Przy wyborze zmiennych pierwotnych do badania konkurencyjności banków kierowano się innymi badaniami z tego zakresu.

⁴ Wyodrębniono 3 główne czynniki, które wykazywały wartość własną wyższą niż 1.

Tabela 3. Czynniki decydujące o konkurencyjności banków w Polsce w 2012 roku

Zmienne pierwotne	Czynniki główne – 80,52%		
	czynnik 1	czynnik 2	czynnik 3
Zakres produktów i usług	0,1124	0,7084	0,6188
Poziom cen produktów i usług	0,1203	0,8043	0,2938
Poziom stóp procentowych depozytów	-0,2256	0,5993	0,6490
Dostęp klientów do bankomatu	0,2544	0,7918	-0,1088
Rozwój sieci placówek bankowych	-0,3227	0,8617	-0,1083
Wygląd i wyposażenie placówek bankowych	-0,0029	0,0920	0,8440
Sprawność obsługi klientów	-0,7661	0,2001	0,3302
Kompetencje pracowników banku	-0,9284	0,1046	0,1528
Bezpłatne prowadzenie rachunku ROR	0,2207	0,0176	-0,8259
Bezpłatne korzystanie z bankomatów	0,5958	0,4866	-0,4872
Bezpłatne korzystanie z bankowości internetowej	0,9412	0,1480	-0,1041
Bezpłatne korzystanie z bankowości mobilnej	0,8473	0,1528	0,0830
Bezpłatne korzystanie z karty płatniczej	0,6117	0,0602	-0,6869

Z_i – wartość i -tej zmiennej pierwotnej, $i = 1, 2, \dots, 13$; U_k – wartość k -tego głównego czynnika, $k = 1, 2, 3$.

Źródło: badania własne.

Tabela 4. Ranking badanych banków w Polsce pod względem poziomu konkurencyjności w 2012 roku

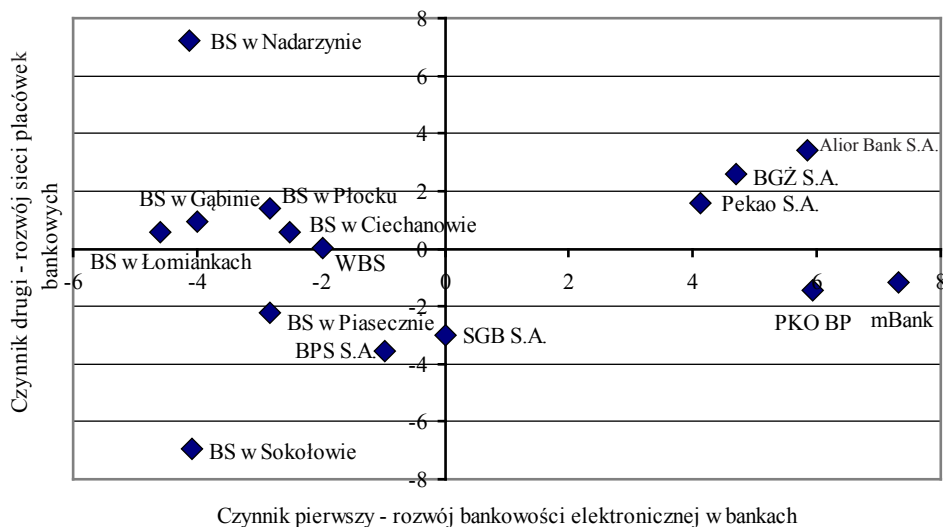
Pozycja w rankingu	Nazwa banku	Wartość wskaźnika syntetycznego
1	Alior Bank S.A.	2,9271
2	BGŻ S.A.	2,2369
3	mBank	2,0852
4	Pekao S.A.	1,7123
5	PKO BP S.A.	1,3156
6	Bank Spółdzielczy w Nadarzynie	1,0337
7	Warszawski Bank Spółdzielczy	-0,3344
8	Bank Spółdzielczy „Mazowsze” w Płocku	-0,3818
9	Polski Bank Spółdzielczy w Ciechanowie	-0,5951
10	Bank Spółdzielczy w Gąbinie	-0,7477
11	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.	-0,8400
12	Mazowiecki Bank Spółdzielczy w Łomiankach	-1,0225
13	SGB - Bank S.A.	-1,0489
14	Bank Spółdzielczy w Piasecznie	-2,3492
15	Powiatowy Bank Spółdzielczy w Sokołowie Podlaskim	-3,9912
	Banki komercyjne	2,0554
	Banki spółdzielcze	-1,0277
	Banki komercyjne i spółdzielcze	0,0000

Źródło: badania własne.

W ramach czynnika 1. najsilniejszy dodatni wpływ na poziom konkurencyjności banków miały takie zmienne objaśniające pierwotne, jak: bezpłatne korzystanie z bankowości internetowej i bankowości mobilnej (tab. 3.). W przypadku pozostałych dwóch czynników najsilniejszy wpływ na konkurencyjność banków miały: rozwój sieci placówek bankowych (czynnik 2.) oraz wygląd i wyposażenie placówek bankowych (czynnik 3.)⁵. Z uzyskanych rezultatów wynika, że najwyższy poziom konkurencyjności banków wykazywały Alior Bank S.A. i BGŻ S.A. a najniższy banki spółdzielcze w Piasecznie i Sokołowie Podlaskim (tab. 4.).

Pod względem czynnika 1. (bankowości internetowej i mobilnej) najlepsze były banki komercyjne: mBank i PKO BP S.A., a najgorsze banki spółdzielcze w Łomiankach i Nadarzynie (rys. 1. i 2.). Pod względem czynnika 2. (rozwoju sieci placówek bankowych) najlepsze były: Bank Spółdzielczy w Nadarzynie, Alior Bank S.A. i BGŻ S.A. (rys. 1. i 3.). Najgorsze z kolei były: Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. i Bank Spółdzielczy w Sokołowie Podlaskim. Pod względem czynnika 3. (wyglądu i wyposażenia banku) najlepsze były banki spółdzielcze w Nadarzynie i Łomiankach, a najgorsze PKO BP S.A. i Bank Spółdzielczy w Piasecznie (rys. 2. i 3.)

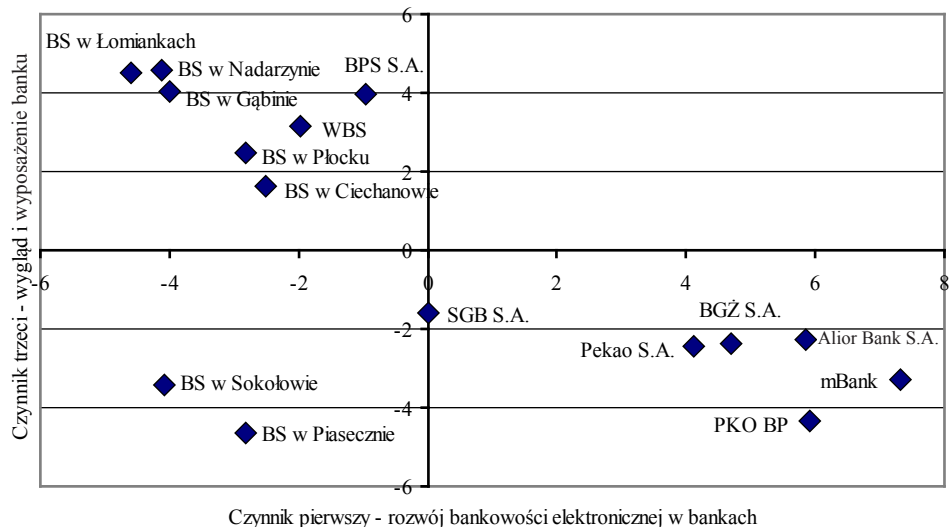
Podsumowując analizę konkurencyjności wybranych banków w Polsce, należy stwierdzić, że bardziej konkurencyjne były banki komercyjne niż banki spółdzielcze. Średnia wartość syntetycznego wskaźnika konkurencyjności dla tych pierwszych wynosiła 2,05, a dla drugich -1,03 (tab. 4.). Spośród banków komercyjnych najlepszy był Alior Bank S.A., a najgorszy PKO BP S.A., zaś w przypadku banków spółdzielczych najlepszy był BS w Nadarzynie, a najgorszy BS w Sokołowie Podlaskim.

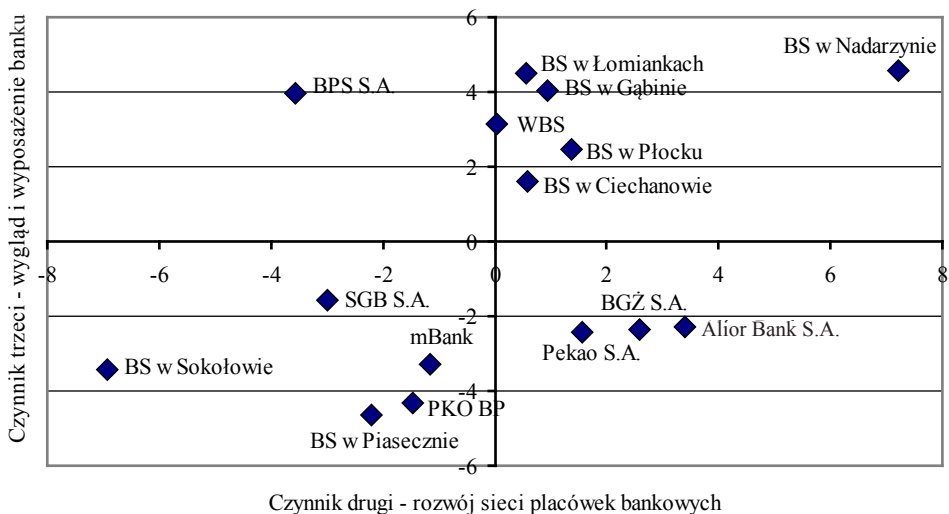
Rysunek 1. Pozycja konkurencyjna badanych banków w Polsce ze względu na rozwój bankowości elektronicznej i rozwój sieci placówek bankowych

Źródło: badania własne.

⁵ Od nazw zmiennych pierwotnych, które były najbardziej skorelowane z poszczególnymi czynnikami, pochodzą nazwy tych trzech czynników (zmiennych wtórnych).

Rysunek 2. Pozycja konkurencyjna badanych banków w Polsce ze względu na rozwój bankowości elektronicznej oraz wygląd i wyposażenie
Źródło: badania własne.

Rysunek 3. Pozycja konkurencyjna badanych banków w Polsce ze względu na rozwój sieci placówek bankowych oraz wygląd i wyposażenie
Źródło: badania własne.

PODSUMOWANIE

1. O konkurencyjności banków decydują takie czynniki, jak państwo, rynek i potencjał przedsiębiorstw. Państwo poprzez regulacje decyduje o zasadach i regułach konkurencji. Rynek, a przede wszystkim liczba uczestników, decyduje o sile konkurencji, natomiast potencjał przedsiębiorstwa (jego aktywa i procesy) jest wyznacznikiem jego pozycji konkurencyjnej.
2. Z przeglądu badań empirycznych na świecie wynika, że głównymi czynnikami konkurencyjności banków są: udział w rynku, rozwój technologiczny, produktywność, potencjał innowacyjny, jakość produktów, poziom cen, umiejętności projektowania i wdrażania, tworzenie wartości, marketing, marka, reputacja, kultura organizacyjna, elastyczność, adaptacyjność i strategia.
3. Przy szacowaniu konkurencyjności banków powinno się wykorzystywać wielowymiarowe syntetyczne wskaźniki, ponieważ pojęcie konkurencyjności dotyczy wielu aspektów i obszarów działania. Dużym problemem w badaniach konkurencyjności jest brak porównywalności wyników ze względu na różne zmienne (cechy) wykorzystywane przez badaczy.
4. Z przeprowadzonych badań wynika, że badane banki komercyjne w Polsce były bardziej konkurencyjne niż banki spółdzielcze, a zatem założona hipoteza badawcza została zweryfikowana pozytywnie. Spośród badanych banków komercyjnych w Polsce najwyższy poziom konkurencyjności wykazywał Alior Bank S.A., a najniższy PKO BP S.A. Z badanych banków spółdzielczych najlepszy pod względem konkurencyjności był Bank Spółdzielczy w Nadarzynie, a najgorszy Bank Spółdzielczy w Sokołowie Podlaskim.
5. Z przeprowadzonej analizy czynnikowej wynika, że głównymi determinantami konkurencyjności badanych banków są rozwój bankowości internetowej i mobilnej (czynnik 1.), rozwój sieci placówek bankowych (czynnik 2.) oraz wygląd i wyposażenie placówek bankowych (czynnik 3.).

LITERATURA

- Adamkiewicz-Driwłło H.G. 2002: *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa, s. 12.
- Ambastha A, Momaya K. 2004: *Competitiveness of firms: Review of theory, frameworks and models*, „Singapore Management Review”, vol. 26(1), s. 45-61.
- Angelini P., Cetorelli N. 1999: *Bank competition and regulatory reform: the case of the Italian Banking Industry*, Federal Reserve Bank of Chicago, „Working Paper Series”, vol. 99, s. 7-46.
- Barker T., Kohler J. 1996: *Environmental policy and competitiveness*, „Environmental Policy Research Briefs”, nr 2, s. 165-182.
- Barth J., Caprio G., Levine R. 2001: *Bank regulation and supervision: what works best?* World Bank, s. 205-248.
- Beck T., Demirguc-Kunt A., Maksimovic V. 2004: *Bank competition and access to finance: International evidence*, „Journal of Money, Credit, and Banking”, vol. 36, s. 627-648.
- Berger A. 2003: *Technological progress and the banking industry*, „Journal of Money, Credit and Banking”, vol. 35, s. 141-176.
- Berger A., Hannan T. 1989: *The Price - Concentration Relationship in Banking*, „Review of Economics and Statistics”, vol. 71, s. 291-299.
- Besanko D., Thakor A. 1992: *Banking deregulation: allocational consequences of relaxing entry barriers*, „Journal of Banking and Finance”, vol. 16, s. 909-932.
- Buckley P.J., Pass C.L., Prescott K. 1988: *Measures of International Competitiveness: A Critical Survey*, „Journal of Marketing Management”, vol. 4(2), s. 175-200.

- Chao-Hung W., Li-Chang H. 2010: *The influence of dynamic capability on performance in the high technology industry: the moderating roles of governance and competitive posture*, „African Journal of Business Management”, vol. 4(5), s. 562-577.
- Claessens S., Demirgüç-Kunt A., Huizinga H. 2001: *How does foreign entry affect domestic banking markets?*, „Journal of Banking and Finance”, vol. 25, s. 891-911.
- Claessens S., Dobos G., Klingebiel D., Laeven L. 2003: *The growing importance of networks in finance and its effects on competition*, [w] *Innovations in financial and economic networks*, A. Nagurney (ed.), Cheltenham, Elgar, s. 110-135.
- Claessens S., Leaven L. 2004: *What drives bank competition? Some international evidence*, „Journal of Money, Credit and Banking”, vol. 36(3), s. 563-583.
- Degryse H., Ongena S. 2002: *Distance, lending relationships and competition*, University of Tilburg, „Working Paper”, s. 231-266.
- Devlin J., Ennew C.H.T. 1997: *Understanding competitive advantage in retail financial services*, „International Journal of Bank Marketing”, vol. 15(3), s. 81.
- Dobosz M. 2001: *Wspomagana komputerowo statystyczna analiza wyników badań*, Wyd. Akademicka Oficyna Wydawnicza EXIT, Warszawa.
- Eschenbach F., Francois J. 2002: *Financial sector competition, services trade and growth*, „Tinbergen Institute Discussion Papers”, nr 02-089/2, Tinbergen Institute.
- European Commission 2001: *Competitiveness of European Manufacturing*, DG Enterprise, Brussels.
- Flejterski S. 1984: *Istota i mierzenie konkurencyjności międzynarodowej*, „Gospodarka planowa”, nr 9, s. 8.
- Harasim J. 2009: *Bankowość detaliczna w Polsce*, Wyd. CeDeWu, Warszawa.
- Jajuga K. 1993: *Statystyczna analiza wielowymiarowa*, PWN, Warszawa.
- Jonas A. 2002: *Strategie konkurencji na rynku usług bankowych w Polsce*, Wyd. Menadżera i Bankowca, Warszawa.
- Krugman P. 1994: *Competitiveness: A dangerous obsession*, „Foreign affairs”, vol. 73(2), s. 28-44.
- Lech A. 2011: *Definicje i miary międzynarodowej konkurencyjności gospodarki*, „Gospodarka w teorii i praktyce”, nr 2(9), s. 70.
- Piocha S., Radlińska K. 2008: *Konkurencja i konkurencyjność sektora banków komercyjnych*, „Zeszyt Naukowy”, nr 2 Instytutu Ekonomii i Zarządzania, Koszalin, s. 4-12.
- Porter M.E. 1980: *Estrategia competitiva: Técnicas para el análisis de sectores industriales y la competencia*, CECSA, México.
- Porter M.E. 1990: *The competitive advantage of nations*, The Free Press, New York.
- Scott B.R., Lodge G.C. 1985: *US competitiveness in the world economy*, Harvard Business School Press, Boston.
- Stankiewicz M.J. 2002: *Determinanty konkurencyjności polskich przedsiębiorstw: sposoby i warunki umacniania konkurencyjności przedsiębiorstw w perspektywie globalizacji gospodarki*, Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, s. 78-79.
- Uri P. 1971: *Bericht über die Wettbewerbsfähigkeit der Europa ischen Gemeinschaft*, Luxembourg.
- Wziątek-Kubiak A. 2003: *Konkurencyjność polskiego przemysłu*, Wyd. Bellona, Warszawa, s. 18.

Tomasz Siudek, Paweł Snarski, Beata Chodera

COMPETITIVENESS OF COMMERCIAL AND COOPERATIVE BANKS IN POLAND

Summary

The objective of this work is to determine the level of competitiveness of selected commercial banks and cooperative banks in Poland by using synthetic index. The obtained data show that the most competitive banks in Poland are commercial banks, and the least competitive are cooperative banks. In the ranking of the surveyed banks the highest level of competitiveness had Alior Bank S.A. and the lowest level had Cooperative Bank in Sokolow Podlaski.

Adres do korespondencji:

dr hab. Tomasz Siudek

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Zakład Bankowości

ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

e-mail: tomasz_siudek@sggw.pl